

LEMPÄÄLÄ HÄÄKIVI I JA HERRALA MAAKAAPELIKAIVANNON ARKEOLOGINEN VALVONTA 2016

SISÄLLYSLUETTELO

1	Johdanto	3
1.1	Hankkeen tausta.....	3
1.2	Perustietoa kohteista	3
1.3	Käytetyt menetit	4
2	Havainnot.....	5
3	Yhteenveto.....	10
4	Lähteet.....	10

Liite 1. Digitaalikuvaluettelo

Taustakartat:

Maanmittauslaitoksen Maastotietokannan 12/2016 aineistoa

http://www.maanmittauslaitos.fi/avoindata_lisenssi_versio1_20120501

LEMPÄÄLÄ HÄÄKIVI I JA HERRALA, ARKEOLOGINEN VALVONTA 2016

Tiivistelmä

Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy suoritti syysalvella 2016 arkeologisen valvonnan Lempäälässä, Herralan historiallisen kylätontin läheisyydessä ja Hääkivi I –nimisen rautakautisen asuinpaikan alueella. Valvonta liittyi Elenia Oy:n tekemään maakaapelointiin. Valvonnan kenttätyöt tehtiin 8.-9.11.2016, ja niistä vastasi arkeologi (FM) Kirsi Luoto. Valvonnan kustannuksista vastasi Elenia Oy. Valvonnassa havaittiin Herralan historiallisen kylänpaikan todennäköisesti 1800-1900-luvuille ajoittuvaan ihmistoimintaan liittyviä merkkejä. Kohteen Hääkivi I läheisyydessä havaittiin niin ikään vähäisiä, historialliselle ajalle ajoittuvan ihmistoiminnan merkkejä.

LÄHESTYMISKARTTA

Ei mittakaavassa.

Kuva 1. Tutkimusalueiden suurpiirteinen sijainti merkitty kartalle punaisella rajauksella. Pohjakartta © Maanmittauslaitos 12/2016.

Arkisto- ja rekisteritiedot

Tutkimuskohteen nimi:	Hääkivi I (muinaisjäännöstunnus 418010019) - kiinteä muinaisjäännös: rautakautinen asuinpaikka Herrala (muinaisjäännöstunnus 1000017286) - muu kulttuuriperintökohde: yhä asuttu historiallinen kyläpaikka
Tutkimuksen laatu:	Arkeologinen valvonta maakaapelointityön yhteydessä.
Tutkijat:	FM Kirsi Luoto
Tutkimuslaitos:	Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy
Kenttätyöaika:	8.-9.11.2016
Tutkimuksen tilaaja:	Elenia Oy
Kunta/kylä/tila	<i>Hääkivi I:</i> Lempäälä/?/418-413-2-21, 418-413-2-26, 418-413-2-27 <i>Herrala:</i> Lempäälä/Herrala/418-406-1-38, 418-406-4-15, 418-406-4-44, 418-406-4-45
Peruskartta:	2123 07
Sijaintikoordinaatit: (ETRS-TM35FIN)	<i>Hääkivi I:</i> P: 6802862, I: 326861 Z/m.mpy alin: 84,00 Z/m.mpy ylin: 85,00 <i>Herrala:</i> P: 6803676, I: 327234 Z/m.mpy alin: 90,00 Z/m.mpy ylin: 95,00
Tutkimuksen löydöt:	Ei löytöjä
Aiemmat tutkimukset:	<i>Hääkivi I:</i> 1994 Marja Sipilä inventointi 2009 Hanna-Leena Salminen inventointi 2014 Kirsi Luoto ja Markus Laurel valvonta <i>Herrala:</i> 2009 Hanna-Leena Salminen inventointi
Raportin säilytyspaikka:	Alkuperäinen raportti Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy:n arkistossa, kopio Museoviraston arkistossa.

1 Johdanto

1.1 Hankkeen tausta

Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy suoritti syystalvella 2016 arkeologisen valvonnan Lempäälässä, Herralan historiallisen kylänpaikan läheisyydessä ja Hääkivi I -nimisen rautakautisen asuinpaikan alueella. Valvonta liittyi Elenia Oy:n tekemään maakaapelointiin. Valvonnan tarve on määritelty Pirkanmaan maakuntamuseon lausunnossa Diar: 92/2016. Valvontaa varten haettiin kohteille tutkimuslupa Museovirastosta (MV/98/05.04.01.02/2016). Valvonnan kenttätyöt tehtiin 8.-9.11.2016, ja niistä vastasi arkeologi (FM) Kirsi Luoto. Jälkityöt tehtiin joulukuussa 2016. Valvonnan kustannuksista vastasi Elenia Oy.

1.2 Perustietoa kohteista

Lempäälä, Hääkivi I (muinaisjäännösrekisterin tunnus 418010019):

P (ETRS-TM35FIN): 6802862 I (ETRS-TM35FIN): 326861

Z/m.mpy alin: 84,00 Z/m.mpy ylin: 85,00

Asuinpaikka sijaitsee Lempäälässä, Liuhan vuolteen ja Ahtialanjärven yhtymäkohdan itäpuolella, niemekkeessä valtatie 9 länsipuolella. Muinaisjäännös on paikan korkeimmalla kohdalla olevalla terassilla, entisellä pellolla ja sen pohjoispuolella paikassa, jossa on isoja kiviä näkyvissä. Osan alueesta on koekuoppien perusteella todettu säilyneen koskemattomana. Löydöt ovat rautakautisia saviastianpaloja, savitiivistettä ja kuonaa.

Kuva 2. Rautakautinen asuinpaikka Hääkivi I kuvassa olevan rakennuksen kohdalla ja takana. Kuvattu koillisesta. (Kuva: Lempäälä Herrala ja Hääkivi I 2016: 1)

Vuonna 2014 tehtiin muutaman kymmenen metrin päässä arkeologinen valvonta (Luoto & Laurel), jonka yhteydessä havaittiin mahdollisesti merkkejä muinaisjäännöksestä. Peltokerroksen alta paljastui hiekkapitoinen maa, jossa oli kahdessa kohdassa tummaa maata. Palanutta savea, tiilen palanen ja pahasti korrodoitunut hevosenkenkänaula löydettiin ensimmäisen tumman maan kohdasta, jossa palanutta savea oli enemmänkin, mutta niin pieninä kappaleina, että niitä voinut ottaa talteen. Maaperässä oli myös havaittavissa hiukan hiilen kappaleita, mutta myös resentin rakenteen jäännökset. Toisen tumman maan kohtaan tehty koekuoppa oli täysin löydötön.

Lempäälä, Herrala (muinaisjäännösrekisterin tunnus 1000017286):

P (ETRS-TM35FIN): 6803676 I (ETRS-TM35FIN): 327234
Z/m.mpy alin: 90,00 Z/m.mpy ylin: 95,00

Kyläntontti sijaitsee Lempäälässä, Herralankosken itäpuolella. Alueella on Antilan tilan päärakennus ja piharakennuksia ja tontin eteläosassa 1900-luvun alussa rakennettu pientalo piharakennuksineen. Tontin rakentamattomilla alueilla on saattanut säilyä osia historialliseen kylään kuuluneista rakenteista tai kerrostumista.

Kuva 3. Herralan kylätonttia luoteesta kuvattuna. Maakaapelilinjaus kulki pellon reunassa. (Kuva: Lempäälä Herrala ja Hääkivi I 2016: 2)

Kylätontti paikallistettiin vuoden 2009 inventoinnissa (Salminen) 1766 geometrisen kartan perusteella. Herralan kylässä oli vuoden 1540 maakirjan mukaan kuusi tilaa ja vuonna 1600 tiloja oli seitsemän. Kohteen rajaus on tehty vuoden 1760 kartan perusteella.

1.3 Käytetyt metodit

Työn aluksi valvottavaksi määrätty linjanosa käytiin läpi maastossa. Kaivetun kaapeliuran leveys oli pääsääntöisesti noin 70 cm. Kaivutyö eteni arkeologin valvonnassa aina kaivannon pohjasyvyyteen eli noin 90 cm syvyyteen saakka. Lumi poistettiin kaivettavalta linjaukselta ennen kaivuta kaivinkoneen kauhalla. Routaa ei kaivettavilla alueilla esiintynyt lainkaan lukuun ottamatta Herralan kylätontin lounaispuolella sijaitsevan peltotietä, jonka kohdalla routaa oli noin 20 cm syvyydeltä.

Kuva 4. Kaivuri kaivaa maakaapelilinjausta Herralan kylätontin lounaispuolella. (Kuva: Lempäälä Herrala ja Hääkivi I 2016: 3)

Kohdat, jotka osoittautuivat arkeologisesti mielenkiintoisiksi, dokumentoitiin valokuvaamalla digitaalikameralla sekä tekemällä niistä muistiinpanoja. Myös taso- ja profiilikarttojen piirtämiseen oltiin varauduttu, mutta käytännössä tähän ei ollut tarvetta. Valvontaan liittyvät jälkityöt tehtiin joulukuussa 2016. Kartat piirrettiin puhtaaksi käyttäen MapInfo-paikkatieto-ohjelmistoa ja digitaalikuvat arkistoiitiin Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy:n arkistoon Tampereella. Valvonnan yhteydessä ei saatu Kansallismuseon kokoelmiin luetteloitavia löytöjä.

2 Havainnot

Herralan kylätontin länsipuolinen maakaapelilinjaus

Maakaapelilinjauksen kaivuta edeltäneessä silmämääräisessä havainnoinnissa ei havaittu maanpäällisiä merkkejä kiinteästä muinaisjäännöksestä. Valvottu maakaapelilinjaus kulki Herralan historiallisen kylätontin länsi- ja lounaispuolella, pellon reunassa. Routaa ei pellolla esiintynyt lainkaan. Suurin osa valvotusta kaapelikaivannosta oli löydötöntä ja vailla arkeologisesti mielenkiintoisia havaintoja.

Kuva 5. Herralan kylätontin lounaispuolella sijaitsevan kaapelilinjauksen maannos oli noin 30 cm paksun peltokerroksen alla savea. (Kuva: Lempäälä Herrala ja Hääkivi I 2016: 4)

Pellon reunassa kulkevan kaapelilinjauksen maannos oli noin 30 cm paksun peltokerroksen (savimultaa) alla puhdasta savea. Maannos oli samanlainen kautta koko valvotun linjauksen-osan. Valvotun kaapelilinjauksen eteläosasta tehtiin kaksi (A ja B) vähäistä, alueen nuorempaan historialliseen ajan ihmistoimintaan liittyvää havaintoa.

Kuva 6. Havaintokohtien A ja B sijainti. Kaapelilinjaus vihreällä ja valvottavaksi määrätty linja-osa punaisella viivalla. Herralan kylätontti punaisella rajauksella. Pohjakartta © Maanmittauslaitos 12/2016. Ei mittakaavassa.

Havainto A:

Peltotien kohdalla, tien päällikerroksen alla oli nähtävissä tiilimurskaa. Kyse lienee tienpohjaksi paikalle tuodusta rakennusjätteestä, joka iältään on nuorta. Tien kohdalla oli routaa noin 20 cm syvyyteen saakka.

Havainto B:

Peltokerroksen alla oli yhden metrin matkalla havaittavissa 5 cm paksuudelta noensekaista savea, jonka seasta löydettiin tiilenpala.

Kuva 7. Peltokerroksen alainen, noin 5 cm paksu nokimaakerros kaapelikaivannon länsiprofiilissa. (Kuva: Lempäälä Herrala ja Hääkivi I 2016: 5)

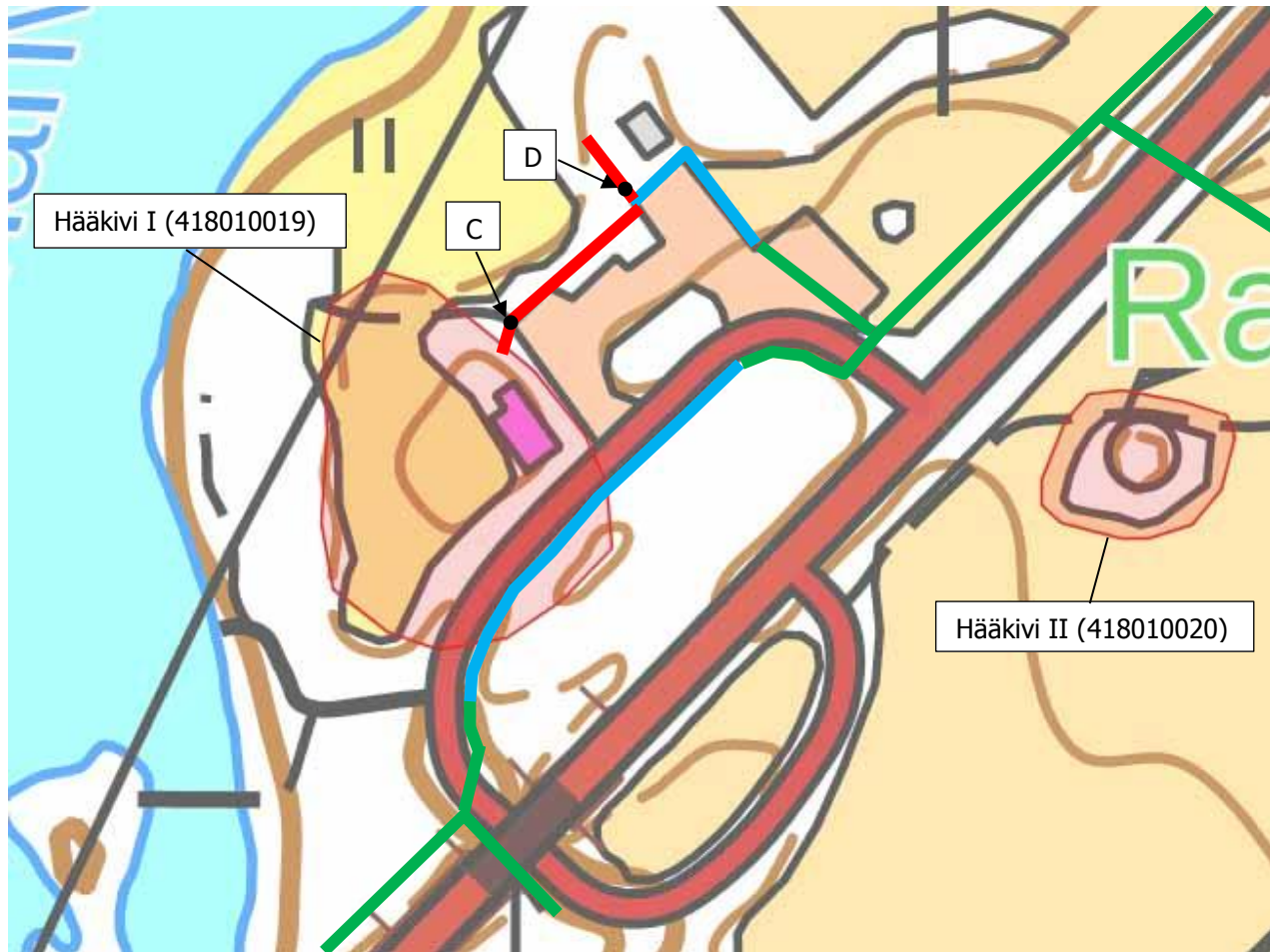
Hääkivi I:n alueen maakaapelilinjaus

Maakaapelilinjauksen kaivuta edeltäneessä silmämääräisessä havainnoinnissa ei havaittu maanpäällisiä merkkejä kiinteästä muinaisjäännöksestä. Routaa ei valvotulla linjanosalla esiintynyt lainkaan. Valvottu maakaapelilinjaus kulki muinaisjäännösalueen kaakkoisreunalla pitkin pohjustetun tien reunaa. Maannos oli täällä tuotua täyttömaata (soraa tai suuria, särkikkäitä kiviä sisältävää soraa) koko valvotun linjauksen osalta. Täyttömaata esiintyi myös kaikkialla asfaltoidun pysäköintialueen alueella.

Kuva 8. Suurikivistä täyttömaata valvotun kaapelilinjauksen lounaispäässä, Hääkivi I:n muinaisjäännösalueen kaakkoisosassa. Kuvattu lounaasta. (Kuva: Lempäälä Herrala ja Hääkivi I 2016: 6)

Muinaisjäännösalueen koillispuolella kaapelilinjaus kulki osan matkaa nykyään nurmella olevan alueen halki. Näillä alueilla täyttömaata ei esiintynyt, ja kaapelilinjaukselta tehtiin kahdesta kohtaa (C ja D) alueen historialliseen ihmistoimintaa liittyviä havaintoja.

Kuva 9. Kaapelilinjaus vihreällä ja valvottu linjanosa punaisella (ja sinisellä) viivalla. Sinisellä merkitty valvottu linjanosa, jotka olivat täyttömaassa. Kiinteät muinaisjäännökset Hääkivi I ja Hääkivi II punaisella rajauksella. Pohjakartta © Maanmittauslaitos 12/2016. Ei mittakaavassa.

Havainto C:

Turpeen pinnasta noin 50 cm syvyydessä olevan saven seassa noin 10 cm paksu kerros, jossa tummanharmaan saven seassa on osin maatunutta heinää, puuta, pala palanutta savea ja hiiltä. Kerros on havaittavissa noin 50 cm pituisella matkalla kaapelilinjauksen profiileissa. Kyseessä lienee historiallisen ajan ihmistoimintaan liittyvä jäännös. Turpeen pinnasta noin 30 cm syvyydellä samalla kohdalla oli havaittavissa muovipressua. Se liittyy rantaan johtavan kulkuväylän perustukseen.

Kuva 10. Orgaanista ainesta sisältänyt savikerros maakaapelikaivannossa. Kuvattu lounaasta. (Kuva: Lempäälä Herrala ja Hääkivi I 2016: 7)

Havainto D:

Levähdyspaikalla olevan ulkorakennuksen edestä, sen lounaispuolella sijaitsevassa kaapelikaivannossa havaittiin 35 – 50 cm syvyydessä möyheä hiekkakerros. Kerros sisälsi osin maatunutta puuta. Kaapelilinjan lounaisprofiili:

- 0 – 5 cm turve
- 5 – 35 cm sora (täyttömaa)
- 35 – 50 cm möyheä, punertava hiekka, jonka seassa runsaasti osin maatunutta puuta
- 50 – 65 cm savi

Kuva 11. Havainto D kaapelikaivannon lounaisprofiilissa. (Kuva: Lempäälä Herrala ja Hääkivi I 2016: 8)

Kuva 12. Yksityiskohtakuva puujätettä sisältävästä punertavasta hiekkakerroksesta. (Kuva: Lempäälä Herrala ja Hääkivi I 2016: 9)

3 Yhteenveto

Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy suoritti syystalvella 2016 arkeologisen valvonnan Lempäälässä, Herralan historiallisen kylätontin läheisyydessä ja Hääkivi I –nimisen rautakautisen asuinpaikan alueella. Valvonta liittyi Elenia Oy:n tekemään maakaapelointiin. Valvonnassa havaittiin Herralan historiallisen kyläpaikan todennäköisesti 1800-1900-luvuille ajoittuvaan ihmistoimintaan liittyviä merkkejä. Kohteen Hääkivi I läheisyydessä havaittiin niin ikään vähäisiä, todennäköisesti 1800-1900-luvuille ajoittuvan ihmistoiminnan merkkejä.

Tampereella 19.12.2016

Kirsi Luoto
FM, arkeologi

4 Lähteet

Painamattomat lähteet:

Luoto, Kirsi & Laurel, Markus 2014. Lempäälä Hääkivi I, Arkeologinen valvonta 2014. Kulttuuriympäristöpalvelut Heiskanen & Luoto Oy:n arkistossa, kopio Museoviraston keskusarkistossa.

Salminen, Hanna-Leena 2009. Lempäälä, Kuokkari-Hakkari-Herrala, Arkeologinen osa-alueinventointi 2009. Pirkanmaan maakuntamuseon arkistossa.

Sipilä, Marja 1994. Lempäälä, Arkeologinen inventointi toukokuussa 1994. Museoviraston keskusarkistossa.

Sähköiset lähteet:

Museovirasto, Kulttuuriympäristön tutkimusraportit.

http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/raportti/read/asp/r_default.aspx (20.7.2015)

Museovirasto, Muinaisjäännösrekisteri.

http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/mjreki/read/asp/r_default.aspx (20.7.2015)

Liite 1. Digitaalikuvaluettelo			
Kuvat on arkistoitu Heiskanen & Luoto Oy:n sähköiseen arkistoon. Kuvannut Kirsi Luoto 2016.			
kuvanro	aihe	kuvattu suunnasta	pvm
1	Rautakautinen asuinpaikka Hääkivi I kuvassa olevan rakennuksen kohdalla ja takana.	koillinen	9.11.
2	Herralan kylätonttia luoteesta kuvattuna. Maakaapelilinjaus kulki pellon reunassa.	luode	8.11.
3	Kaivuri kaivaa maakaapelilinjausta Herralan kylätontin lounaispuolella.	lounas	8.11.
4	Herralan kylätontin lounaispuolella sijaitsevan kaapelilinjauksen maannos oli noin 30 cm paksun peltokerroksen alla savea		8.11.
5	Peltokerroksen alainen, noin 5 cm paksu nokimaakerros kaapelikaivannon länsiprofiilissa.		8.11.
6	Suurikivistä täyttömaata valvotun kaapelilinjauksen lounaispäässä, Hääkivi I:n muinaisjäännösalueen kaakkoisosassa.	lounas	8.11.
7	Orgaanista ainesta sisältänyt savikerros maakaapelikaivannossa.	lounas	9.11.
8	Havainto D kaapelikaivannon lounaisprofiilissa.		9.11.
9	Yksityiskohtakuva puujätettä sisältävästä punertavasta hiekkakerroksesta.		9.11.